GASETA DE LES ARTS

15 SETEMBRE 1926 DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES Any III.—Núm. 57

L'altar d'Anglesola al Museu de Boston

Devia ésser per l'any 1907, o lo més tard el 1908, quan vàrem tenir esment que hi havia a Barcelona per a vendre, un altar gòtic de pedra de boníssim treball. Va portar la notícia a la Junta de Museus En Joaquim Cabot i de seguida es va nomenar una ponència perquè l'anés a veure i dictaminés el que calia fer. Tinc una idea que els ponents, endemés d'en Cabot i potser en Casellas, eren també en Font i Gumá i encara més dos peixos grossos, que l'un era un polític i l'altre un escultor de molta anomenada.

Tenia el famós altar un fuster del carrer del Bou que l'hi dèiem en Francisquet. Era un home jove, trempat, molt emprenedor, que no m'estranyaria que encara visqués i en tal cas, podria donar una informació que no desmentiria de la meva. En Francisquet era un fuster d'esglésies, guarnia empostissats pels monuments i apilonava cadafalcs quan es moria un bisbe o es posava un nou sant a l'altar. Feia també ziga-zagues amb trastos vells; així no és estrany que tingués aquell altar de pedra com havien passat per les seves mans moltes altres coses. Si recordo bé, va ésser ell qui va tenir primer les taules de Benavent i l'altar de Sant Pere de la Seu, dels quals qualque cosa va quedar al Museu.

En Francisquet tenia l'altar de pedra en una rebotiga fosca, dintre d'una gran caixa d'embalatge, amb la qual havia arribat a Barcelona, i el teniem que llucar amb una candela, detall per detall, lo que el feia encara més interessant. No recordo bé quant ne demanava en Francisquet pel seu altar de pedra, però hem balla pel cap que en volia quatre mil duros. L'altar segons vàrem descobrir venia de la província de Lleyda, del poble d'Anglesola, no sé si de la parroquial o de l'església del castell.

A pesar de les exclamacions d'en Cabot de seguida es va veure que el pobre altar s'ens escaparia. El polític va dictar la sentència: — No em dol que s'en vagin coses així de Catalunya, ne tenim d'altres semblants a la Catedral, que mai se les podran emportar... L'escultor d'anomenada va dir: — Per quatre mil duros jo en faré no quatre, sinó vuit, d'altars semblants.

La Junta, que quan es tractava de gastar quatre mil duros sempre tenia més a punt un no que un sí, es va creure que feia una obra de civisme moderant les nostres abrivades i donant carabassa a l'altar d'Anglesola. Del disgust l'hi va sortir a n'en Cabot un gra al clatell que deia que l'hi feia mal com si l'hi seguessin el coll, i ja es veia com els sants dels retaules que caminen amb el cap tallat portant-lo amb les dues mans. En Casellas es va arronsar d'espatlles, amb aquella cara de fàstic que feia sovint, tenint que servir a gent que valia molt menys que ell.

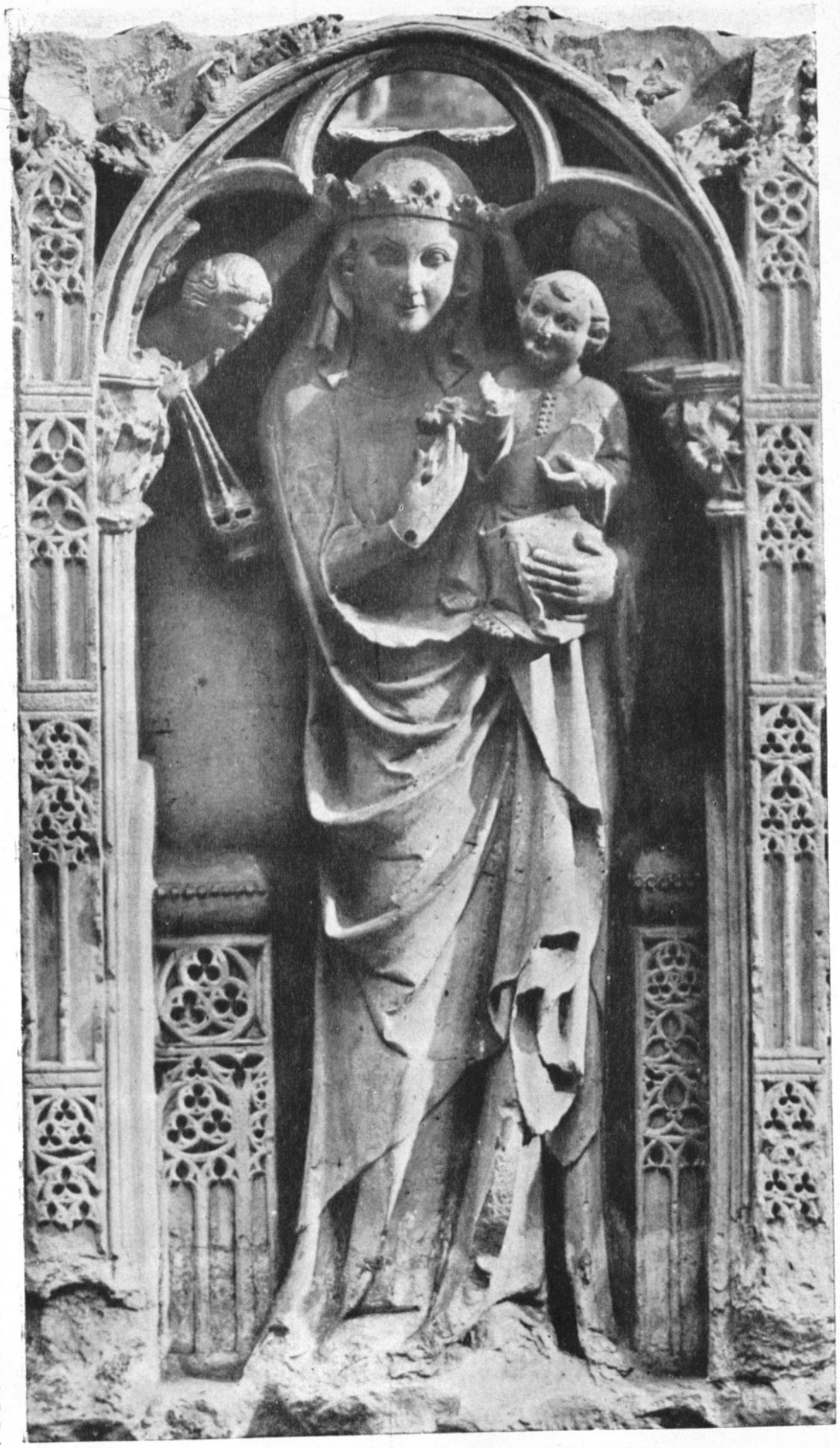

Compartició central de l'altar d'Anglesola, ara al Museu de Boston.

No m'en havia recordat més de l'altar d'Anglesola, quan l'he tornat a trobar aquí perdut al Museu de Boston. M'ha semblat que em miraba com una vella coneixença, però per ell no han passat els anys, al contrari, sembla més jove i fresc que quan el contemplaven a la rebotiga d'en Francisquet. Perquè ja tenia aleshores els caires ratats com ara, i l'hi faltaven les figures de baix tal com l'hi falten avui.

La gent del Museu de Boston s'ha quedat encantada de sapiguer d'on venia i de seguida l'han rebatejat, perquè l'hi havien posat un rètol dient que era l'altar de la capella del castell de Pau, a França. No m'han volgut dir quant n'han pagat, però al demanar-los si n'havien donat trenta mil duros (que jo diria és el que val avui l'altar) m'han dit que molt més. Varen tenir que comprar-lo d'un marxant de Nova York que es deia Barnard, que arramblava amb totes les pedres bones del nostre país.

Què hi farem! Ara la cosa és aclarir qui va ésser l'artista que va treballar aquesta meravella. A mi no se m'acut altre nom que el d'En Pere Moragues. Dupto que al final del segle XIV hi hagués a Catalunya un altre escultor capaç de fer una obra semblant. La comparació amb les figures de la custòdia de Daroca s'acut de seguida. Ultra això, l'altar és de la pedra toba de calç, de les Borges, i per aquest temps en Moragues treballava a Poblet als panteons reials. Però aquests han desaparescut; després de tot, potser per conèixer l'art d'en Moragues tindrem que venir a Boston a estudiar un d'aquests relleus que el nostre polític deia que s'en troben arreu a Catalunya.

El lector jutjarà, mirant les fotografies, si en tenim moltes de coses així a casa nostra i si ens podiem permetre el luxe de regalar per la porqueria de quatre mil indecents duros l'altar d'Anglesola. I es sorprendria més el lector si sabia qui era el polític que ens va donar la martellada!

J. PIJOAN.

Conjunt del retaule d'Anglesola. Museu de Boston.

La col·lecció de quadres d'El Greco d'en Zuloaga

Santiago Rusiñol, en les seves *Impresiones de Arte*, ens conta les anècdotes de les seves primeres devocions a El Greco, l'adquisició dels primers quadres del gran pintor de Toledo, l'entusiasme amb què fou rebut en l'estatje que ocupaven amb en Zuloaga i altres artistes catalans a París, aquell Sant Pere groc i verd, joia del Cau Ferrat de Sitges. Avui, en aquests temps de plena admiració per a El Greco, en aquelles pàgines del llibre-crònica d'en Rusiñol, hi reconeixem el primer capítol de la història de la rehabilitació d'aquest gran valor de la pintura espanyola. D'allí va venir l'entrada en processó a Sitges de les obres d'El Greco fins al Cau Ferrat; d'allí el monument a El Greco que exorna el passeig de la Ribera, d'allí l'amor d'en Zuloaga, el gran pintor vasc, pel mestre del «Entierro del Conde de Orgaz» i d'allí la formació, per part del famós artista contemporani, de la seva «col·lecció de grecos», la més important del món entre les particu-

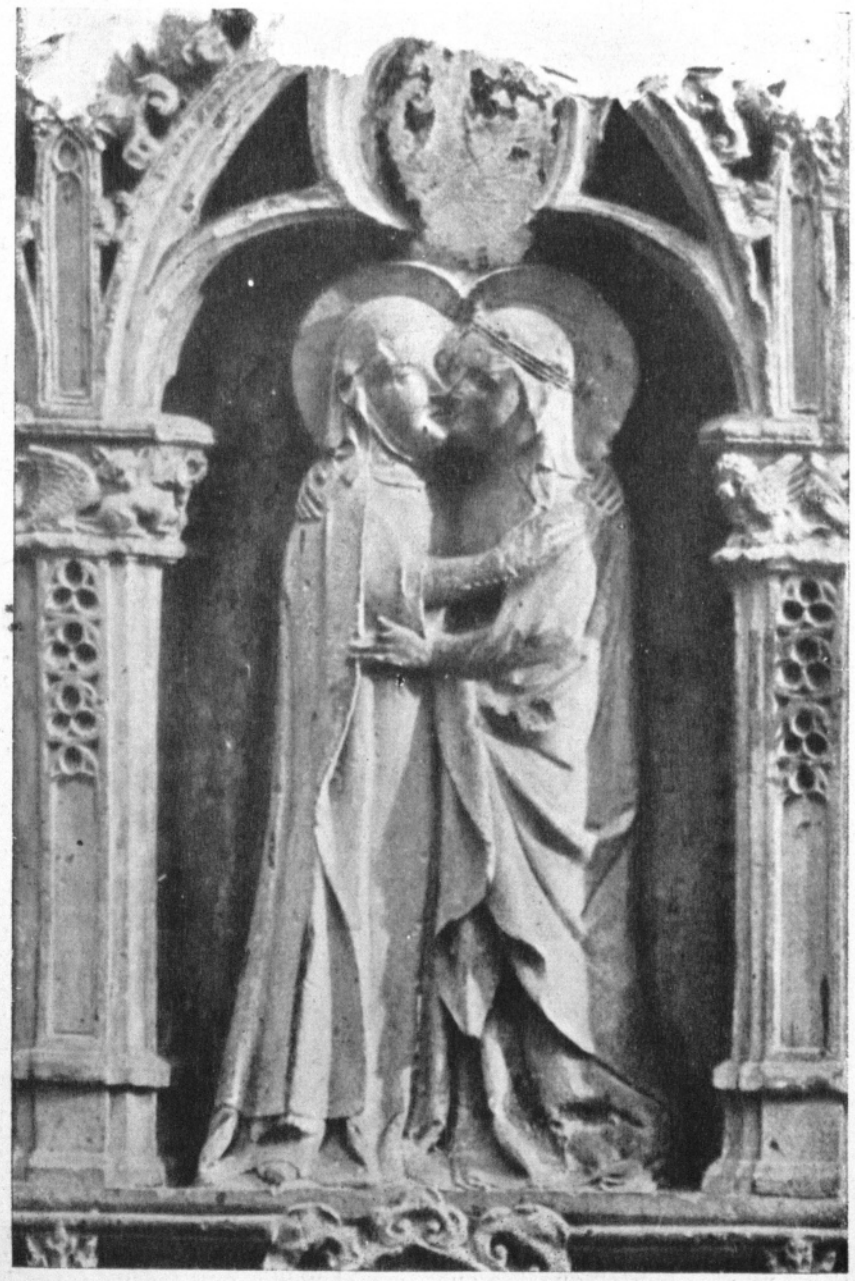

«La visitació». Detall del retaule d'Anglesola.

«La fugida a Egipte». Detall del retaule d'Anglesola.

lars. Com el nostre Rusiñol, en Zuloaga, ha sigut al llarg de trenta anys l'apòstol del «grecorisme». Situat a París, enlairat en un dels primers llocs del món artístic, el pintor Zuloaga ha pogut fer bona feina a favor de la rehabilitació d'El Greco. El seu taller a París, els murs del qual guardaven tan belles joies, essent visitat pels principals *amateurs* del món, ha sigut el santuari des d'on principalment la devoció per a El Greco s'és estesa a tota l'Europa i a l'Amèrica, on avui les obres del pintor de Toledo, són pagades a preus extraordinaris.

En Zuloaga, ha arribat a reunir onze teles d'El Greco en la seva magna col·lecció. Corrent Espanya els ha descobert pels recons; furgant per les botigues dels marxants francesos, ha recuperat per a Espanya, algunes altres teles que possiblement haurien escapat a l'estranger. La majoria d'aquestes teles, són, com pot veure's per les reproduccions, importantíssimes, i entre elles pot dir-se que hi ha alguna de les produccions capdals del famós pintor grec.

En Zuloaga, de poc, ha portat a Espanya la seva col·lecció. En el seu nadiu, a Zumaya, el famós pintor contemporani, hi ha bastit una casa i un Museu. Zumaya, a la terra vasca, està situat en una vall pirenenca vora la ribera del Cantàbric. Un rierol forma un golf al fons de la vall abans d'entregar-se a les ones. Allí hi ha deixat estendre les prades verdes i ha fet crèixer els pins alterosos i els cedres, entre el fullatge dels quals finestreja la casa tota blanca i blava i el Museu, que en diu «El Reliquiari».

Sant Bartomeu. Obra d'El Greco a la Col·lecció Zuloaga.

En aquest deliciós indret, les obres d'El Greco, macisses, d'aquella profunditat característica, hi són com el batec d'aquella gran ànima d'artista, la vida del qual, a través de les obres inquietes, sembla tota ella feta d'una divina frisança.

Fan costat a les obres d'El Greco, una sèrie selectíssima de primitius espanyols i italians, una col·lecció escullidíssima de teles de Goya i un grup de pintures de Zurbarán.

El pintor Zuloaga en retornar i situar en un recó tranquil del Pireneu, el tresor d'art que ha reunit al llarg de la seva fervorosa vida d'artista, no solament compleix un deure de patriota, sinó que dóna un alt exemple i —n'estem segurs— s'entrega a un dels millors plaers, pels homes amorosos de l'art i de la terra. Aquest plaer, és el de complir els deures i donar els bons exemples.

FLAMA.

La nova llei-decret sobre el patrimoni artístic

Judicant d'alt interès per als nostres llegidors el coneixement del nou decret-llei publicat pel Govern del Directori, publiquem a continuació el més essencial del mateix:

«Constituye el tesoro artístico arqueológico nacional el conjunto de los bienes muebles e inmuebles dignos de ser conservados para la nación por razones de arte y cultura.

Estos bienes quedan bajo la tutela y protección del Estado, con sujeción a los preceptos de este Decreto-ley, a partir de su publicación en la *Gaceta de Madrid*.

Formarán parte del tesoro artístico nacional todos los monumentos o parte de los mismos que, radicando en el suelo de la nación, hayan sido declarados antes de ahora monumentos históricos, artísticos nacionales o monumentos arquitectónico-artísticos, y los que se declaren en adelante como pertenecientes al tesoro artístico nacional, ya sean de propiedad del Estado, provincia, municipio, entidades públicas o particulares. Las edificaciones o conjunto de ellas, sitios y lugares de reconocida y peculiar belleza, cuya protección y conservación sean necesarias para mantener el aspecto típico, artístico y pintoresco característico de España. Los yacimientos y objetos de interés paleontológico y prehistórico, las cuevas, abrigos y peñas con pinturas rupestres, los monumentos prehistóricos y los campos de excavaciones acotados y deslindados.

Quedan, además, sometidos a los efectos de este Decreto-ley no sólo los bienes pertenecientes a instituciones de beneficencia, sino también cuantos de naturaleza análoga figuren en el patrimonio de fundaciones y patronatos de toda índole.

Entiéndanse por edificios pertenecientes a entidades públicas, para los efectos de este Decreto-ley, todos los de mérito arqueológico artístico o de interés histórico en poder del Estado, provincia o municipio, o aquellos otros propiedad de entidades o personas jurídicas a cuya conservación contribuya el Estado, provincia o municipio.

Se declara de utilidad pública la conservación, protección y custodia de los monumentos arquitectónicos que forman parte del tesoro histórico-artístico de la nación, así como la defensa de carácter típico y tradicional de los pueblos y ciudades que por su importancia lo merezcan.

Los monumentos histórico-artísticos nacionales pintorescos y los sitios y ciudades que estén incluídos o que se incluyan en el tesoro artístico nacional quedan adscritos al suelo de la nación, y a ellos cuanto les fuere consubstancial o les sirva de adorno y complemento. No podrán ser demolidos en todo o en parte sin expresa autorización del ministerio.

Queda absoluta y terminantemente prohibida la exportación de edificios desmontados en totalidad o de sus partes componentes y de todo aquello que aun formando un todo perfecto en sí y de fácil aplicación a otros edificios o adaptación a otros usos, por su forma y nombre determine su original destino como parte principal o accesoria de edificaciones o de su adorno.

No será precisa la declaración de monumento del tesoro artístico nacional en aquellos pertenecientes al Estado, provincia o municipio, y los que sean propiedad de entidad pública, para que se impida o detenga cualesquiera obras intentadas o comenzadas en ellos sin haber solicitado permiso previo y obtenido informe de las Academias.

Los edificios o sus ruinas declarados pertenecientes al tesoro artístico nacional en propiedad o en poder de particulares podrán ser libremente enajenados sin traba ni limitación alguna, sin necesidad de dar conocimiento al Estado, provincia o municipio. El adquirente queda sólo obligado a conservarlos con arreglo a las prescripciones de este Decreto-ley.

Cuando los edificios y ruinas declarados pertenecientes al Tesoro artístico nacional no estuviesen debidamente atendidos en su conservación o se pretendiera realizar en ellos obras que alteren su belleza o desnaturalicen su aspecto característico, o estuviesen amenazados de desaparición en parte, se requerirá a sus propietarios para que procedan a la reparación o consolidación de los mismos, fijándoles un plazo en que habrán de ejecutarlas. De no haberlas realizado en el plazo marcado, el municipio, la provincia y el Estado podrán optar por ejecutar por sí mismos la consolidación de que se trata, o por la expropiación del inmueble, previos los trámites reglamentarios y oído el parecer de las Academias.

El Estado podrá expropiar por causa de utilidad pública los edificios que impidan la contemplación o dañen a un monumento del tesoro artístico nacional, los adosados o murallas, castillos, torreones, etc., así como los rústicos o urbanos enclavados en recintos del Estado que pertenezcan al tesoro artístico nacional.

No podrá intentarse el derribo ni hacer obra alguna de modificación y reparación en los edificios sometidos a expediente declarativo de

Sant Francesc d'Assís. Obra d'El Greco a la Col·lecció Zuloaga.

monumento nacional del tesoro artístico.

El Gobierno, previo los informes convenientes, podrá conceder la custodia y conservación de monumentos pertenecientes al tesoro artístico nacional a aquellas corporaciones, entidades o particular es que, ofreciendo las necesarias garantías, lo soliciten.

Los monasterios, conventos, castillos y las ruinas de los mismos pertenecientes al Estado, provincia o municipio, estén o no destinados para el uso que fueron construídos, podrán ser entregados en igual forma y condiciones. Si las obras a realizar en ellos, según el plan que fuere aprobado, resultaran de gran coste, los concesionarios tendrán derecho, como compensación a la transmisión del inmueble por un lapso de tiempo que no excederá de noventa y nueve años, quedando a su transcurso todas las obras realizadas en él de la propiedad del Estado, provincia o municipio.

En un plazo que no excederá de tres meses, los Ayuntamientos, Diputaciones provinciales, arquitectos de Instrucción pública, arquitectos e ingenieros catastrales, remitirán por mediación de las respectivas comisiones de Monumentos lista detallada de los castillos, murallas, monasterios, ermitas, puentes, arcos, etc., y de sus ruinas, de cuya existencia en sus respectivas demarcaciones tuvieren noticia.

En todos los monumentos queda terminantemente prohibida la extracción de columnas, sillares, etc. Se prohibe igualmente la transformación, adosamiento, apoyo y vivienda hechos o intentados en murallas, castillos, solares y ruinas de cualesquiera clase de monumentos. Las edificaciones consignadas en este artículo serán reputadas como clandestinas e inmediatamente demolidas, y los autores de ellas — propietarios y ejecutantes —, así como todos los que extraigan materiales, incurrirán en las responsabilidades que determine el reglamento.

El Gobierno podrá acordar la declaración de ciudades y pueblos artísticos que entrarán a formar parte del tesoro nacional. El ministerio de Instrucción pública y Bellas Artes podrá también adoptar por sí mismo estos acuerdos.

De las ciudades y pueblos total o parcialmente declarados o que se declaren incluídos en el tesoro artístico nacional se levantarán por los respectivos Ayuntamientos planos topográficos, y en ellos se acotarán por medio de círculos las superficies sujetas a servidumbre de «no edificar libremente.

Como riqueza artística, histórica o curiosa mobiliaria se considera cuanto debiera ser conservado para la nación, de acuerdo con las disposiciones de este Decreto-ley, cuanto pueda ser transmitido de «mano a mano», formando un todo determinado y concreto, cualesquiera que sean su propietario, materia y forma y corresponda a producciones de Bellas Artes en sus diversos procedimientos y estilos, y cuantos objetos no incluídos en la sumaria clasificación anterior fuera interesante conservar en bien del tesoro artístico nacional y de cultura patria.

Los ayuntamientos y diputaciones provinciales y, en general, toda administración o representante legal de entidad colectiva reconocida formarán y presentarán al Ministerio un catálogo o relación detallada de las obras a que se refiere el artículo precedente que tengan en su poder.

Los objetos que presenten interés nacional por razones de arte o de historia no podrán ser exportados sin las autorizaciones correspondientes.

Estas disposiciones se aplicarán a todos los objetos y obras de pintura, decoración, dibujo, grabado, etcétera, de autores anteriores al año 1830.

Tendrán la condición de imprescindibles e inalienables los bienes muebles pertenecientes al tesoro artístico nacional.

Se prohibe la exportación de las obras cuya salida del Reino constituya grave daño y notorio perjuicio para la Historia, la Arqueología y el Arte.

Podrá autorizarse únicamente la exportación de réplicas, imitaciones y copias.

La exportación de obras de valor e interés histórico, arqueológico o artístico y las imitaciones no prohibidas por este Decreto-ley estarán sujetas a una tasa de derechos gradual y progresiva.

Dentro del término de tres meses, el Gobierno, provincia o municipio podrán adquirir el objeto cuya exportación se pretenda por el precio consignado en la guía de exportación y de origen.

Toda obra cuya exportación hubiese sido denegada, quedará inscrita en el Catálogo del tesoro artístico mobiliario español por un período de cinco años, a contar de la fecha de la solicitud de exportación.

Se declararán nulas las ventas de las antigüedades u objetos a que este Decreto-ley se refiere, hechas contra las disposiciones en él contenidas. El Estado se incautará del objeto mal vendido y del precio de la venta, y el vendedor, cuya solvencia se considerará siempre fraudulenta, incurrirá en la penalidad debida por defraudación de la Hacienda.

(Acabarà.)

Faiances perses datades

(Continuació del número anterior.)

Un nou estil per a la vaixella de luxe el trobem tan sols a l'època del *Schah Abbas, el gran*, que porta un desenrotllo magnífic en tots els aspectes i senyala la influència de la porcellana xinesa amb la que hom lluita, en part amb èxit, en els mercats europeus (1). Hem parlat ja al començament del freqüent ús de marques més o menys enganyoses en aquesta semifaiança persa; les dades dels anys són per això cada vegada més rares i amb la instal·lació de la famosa fàbrica de porcellanes a Ardebil cap el 1600 es dóna, tal vegada no per primera vegada, un *terminus post quem* per a la producció nacional: en realitat el Sultan Mohammed, el director de la Col·lecció del Scha Tahmasp I, en el segon quart del segle XVI degué crear ja una manufactura de porcellana. Com un dels primers exemplars de la nova tendència podría servir una interessant safata que es troba a la Secció Islàmica de Berlín, assenyalada a dins i a fora com a obra de Abdel-Wahidwahid i datada al 971 de la Hèg. (1563 de J. C.) (fig. 10) (1). Mostra en un

(1) V. Sarre: *Wechselbezichungen zwischen Ostasiat und vorderasiat. Keramik.* (Hirth. Festschr.)

(1) V. Amtl. *Ber. ans den pren. Kunstsammlungen.* XXI, p. 137.

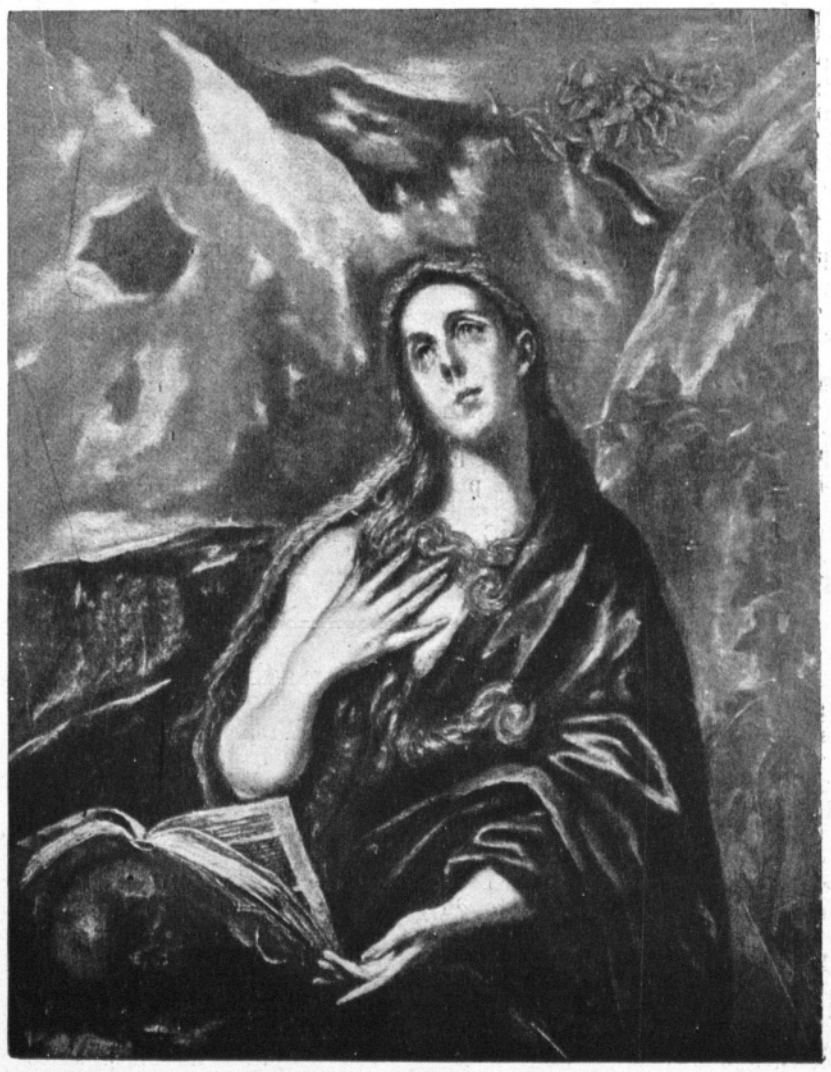

El Greco. — «Magdalena penitenta.» Col·lecció Zuloaga.

cercle interior entrellats d'arabescos combinats i al voltant els dotze signes del Zodíac, amb un motiu d'escates entre aquests. El signe del lleó es près de nou com pretext per a representar l'escut d'Iran, i per a la Verge s'ha escollit el símbol del segador, corresponent a l'altre significat d'aquest signe, corrent també entre nosaltres («Spica»). La pasta és vidriosa, la vora negra, la pintura de blau-clar i fosc sobre fons blanc, això és, mostra ja la influència de la porcellana blava en quant a la tècnica, però el dibuix apareix encara quasi intacte per part d'aquesta. Es probable que l'element xinès fos ja dominant aleshores, en altres casos, doncs per primera volta el podem establir documentalment el 1025 de la Hèg. (1616 de J. C.) en una tetera del British Museum que diu ella mateixa ésser «obra de Mahmud Mi'mar de Gezd, decorada per Zarî». Poc després fou fet un petit epitafi, també a la Secció Islàmica de Berlín (abans en el Museu d'Arts industrials), per al capità de port Kuli ben Scheikh Ahmed, amb la data de 1028 de la Hèg. (1619 de J. C.). Sobre la inscripció negra-oliva, en 5 ratlles i que no té res de notable, hi ha tractat en un camp triangular en blau sobre blanc, el motiu d'un cèrvol caminant entre roques i mates amb forta influència asiàtica oriental, i al voltant corra una orla de flors de palmeta entre fulles lanceolades a la faisó com se'ns presenta en les franges dels tapissos anomenats d'Herat, de la mateixa època.

En el punt àlgid de la seva facultat d'adaptació coneixem aquesta espècie per un vas de la Col·lecció Sarre, en qual exterior alternen en 6 camps un escenari vegetal amb ànecs salvatges i un paisatge amb arbustos, mentre en l'interior ompla el fons un gran paisatge rocós xinès amb arbre i ocell (fig. 11). A la vora hi han inscrits versos perses en llargs cartutxos entre enreixats, escrits en escriptura deslligada Taligk-Duktus, i aquí es troba també la data 1037 de la Hèg. (1627-1628 de J. C.) Junt amb això citem encara un altre epitafi a la Col·lecció Jonides de l'any 1053 de la Hèg. (1645 de J. C.). Posteriorment apareixen les dates amb més freqüència (vegis entre altres una copa blau-blanca del 1134 de la Hég. 1722 de J. C., en el Museu d'Hamburg (1)), però els productes manquen ja de qüalitats artístiques i s'acosten més i més a la vaixella de basar, que des de mitjans del segle XVIII omplena els mercats i a Europa fou estimada amb excès fins que es va reconèixer com un débil reflex d'un més gran passat.

(1) Exposició d'Art musulmà. Munich, 1910. Cat. n.º 1367.

«L'Anunciació.» Obra d'El Greco a la Col·lecció Zuloaga.

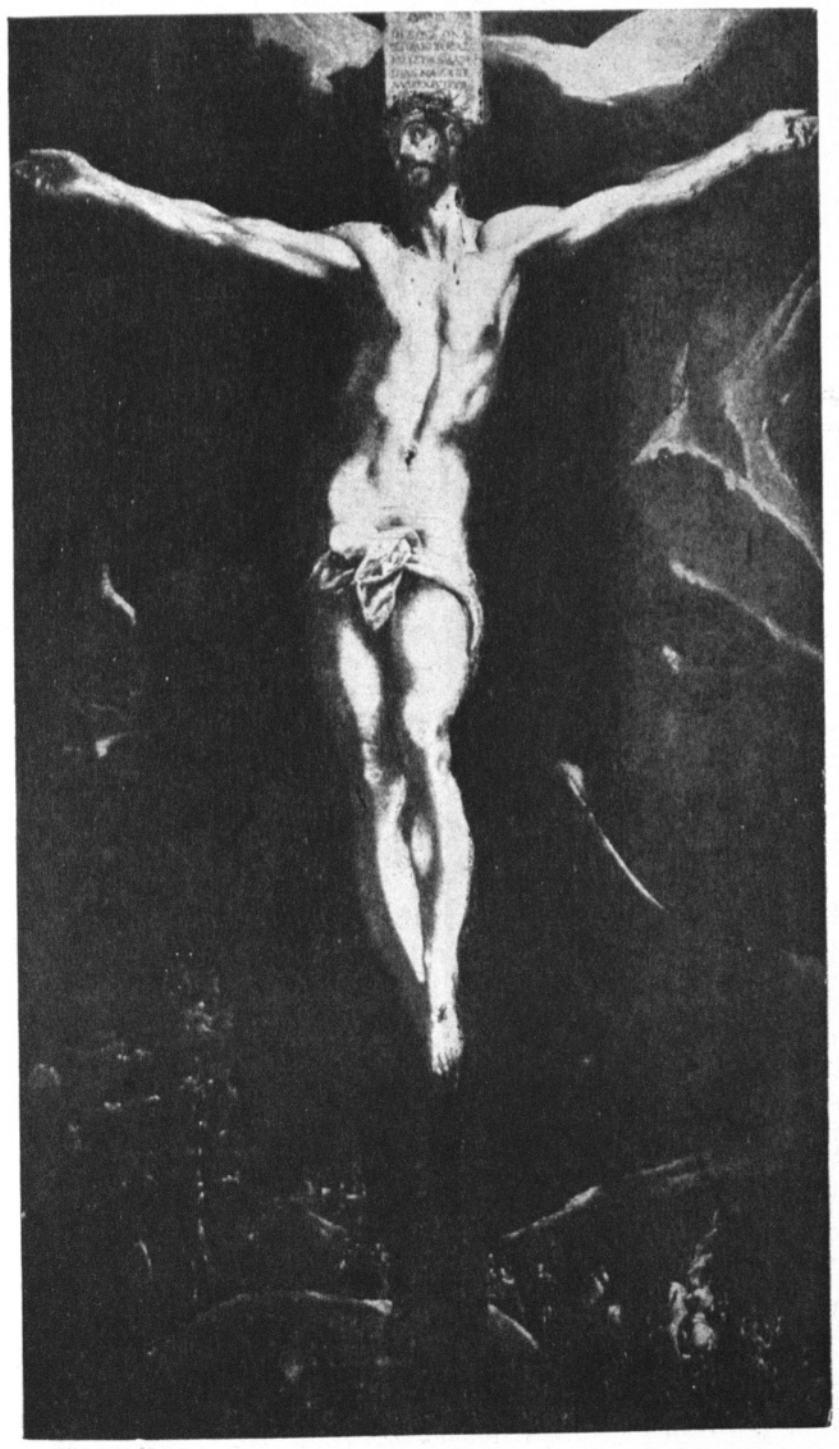

«El Crist». Obra d'El Greco a la Col·lecció Zuloaga.

Les varietats de les semifaiances d'influència asiàtic-oriental, que coneixem amb els noms de ceràmica de «Gomrum» (amb les parets foradades, amb vidriat transparent omplint els forats i pintura gris-blava) i de «Kirman» (amb l'ús del vermell tomàtec junt al blau i oliva), segurament donaran també amb una investigació profunda del nombrós material conservat, punts d'apoi cronològics certs (1). Per a la ceràmica dels segles XVI i XVII coneguda amb el nom de la del «Schah Abbas», espècie de reflex molt brillant, la última exteriorització notable d'aquesta tècnica, aleshores ja morta en altres països islàmics, podem citar per primera vegada sols una data relativament tardana, en un vas de la Col·lecció Wallis: 1084 de la Hég. (1673 de J. C.) (2).

***

La següent llista cronològica vol ésser tan sols un primer intent de reunir peces documentades per la Història de la ceràmica de vasos i rajoles persa; necessita, com hem dit, molt encara el ésser completada, especialment respecte als productes tardans, i l'autor espera que altres que s'han ocupat d'aquest tema, pendran ocasió de fer notar la seva posició en els errors i buits que contingui.

(1) Una típica copa de Gomrum de la Col·lecció Kelekian (Expos. Cassirer, 1911, n.º 160), donà la data de 882 de la Hég. La lectura necessita molt una comprovació: 1082 seria molt més verossímil.

(2) Wallis: *Typical examples of pers. ceramic art.* làm. II, fig. 1.

Llista cronològica de les faiances perses datades

1121 Rajola vidriada verda. — *Col. Kelekian, Nova York.*

1134 Plata de Hamadan. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*

1210 Plat de reflexos, fig. 1. — *Comerç, Londres.*

1211 Copa colorejada, fig. 9. — *Col. O. Skaller, Berlín.*

1212 Gerra de reflexos amb versos. — *Col. Godman, Horsham, Anglaterra.*

1213 Rajola de reflexos, ornamental. — *Museu d'Arts industrials, Leipzic.*

1217 Rajoles de reflexos, amb llebres. — *Col. Godman, Horsham.*

1218 Plata de reflexos, fig. 2. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*

1226 Mihrab de reflexos, de Kashan. — *Col. Preece, Londres.*

1227 Copa de reflexos amb escena de tron. — *Col. Kelekian, Nova York.*

1240 Rajola de reflexos, fig. 3. — *Museu d'Arts industrials, Breslau.*

1259 Rajola de reflexos amb reflexos. — *Museu de Belles Arts, Boston.*

Rajola de reflexos, fragment. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*

1262 Rajoles de reflexos i mihrab. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*

De reflexos de Veramin. — *Museus d'Arts industrials de Dresde, Hamburg, Nuremberg; Victoria and Albert Museum, Londres; Col. Godman, Horsham; Schlok Museum, Berlín; Museu Metropolità, Nova York; Col. Koechlin, Paris; Abans Col. Antic, Paris.*

1265 Petit mihrab de reflexos. — *Col. Reece, Londres.*

1267 Rajoles de reflexos de Darngan, figura 4. — *Museus Kaiser Friedrich, Berlín; Louvre, Paris; Col. Godman, Horsham; Col. Manzi, Paris;*

1270 Mihrab de reflexos amb làmpara. — *Victoria and Albert Museum, Londres.*

Copa de reflexos amb ase salvatge. — *Col. Kelekian, Nova York.*

1271 Rajola de reflexos amb figures. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*

1275 Gerro de reflexos. — *Col. Taylor, Londres.*

1278 Copa vidriada en vert. — *Col. Kele-*

1275 Gerro de reflexos. — *Col. Taylor, Londres.*

1278 Copa vidriada en vert. — *Col. Kelekian, Nova York.*

El Greco. — «L'amor sagrat i l'amor profà». Col·lecció Zuloaga.

1279 Rajola de reflexos amb lleó. — *Col. Kelekian, Nova York.*
1283 Rajola de reflexos, fig. 5. — *Col. O. Skaller, Berlín.*
Rajola de reflexos amb llebres. — *Col. Kelekian, Nova York.*
1284 Plat de reflexos amb ocells. — *Col. Patterson, Nova York.*
1286 Vas vidriat blau, fig. 7 .— *Col. Caremeyer, Nova York.*
1287 Rajola de reflexos amb figures. — *Fine Arts Museum, Boston.*
1289 Rajoles de reflexos, decoratives. — — *Col. Godman, Horsham.*
1290 Mihrab de reflexos. — *Col. Higgins, Londres.*
Rajola de reflexos, fragment. — *Col. Hormoz Mirza, Berlín.*
1298 Rajola de reflexos, ornamental. — *Col. O. Skaller, Berlín.*
1307 Mihrab de reflexos Salting. — *Victoria and Albert Museum, Londres.*
Rajola de reflexos amb flors. — *Col. Harding Smith, Londres.*
1309 Fris de rajoles de reflexos. — *British Museum, Londres.*
1310 Mihrab de reflexos. — *Col. H. Read, Londres.*
Mihrab de reflexos, fig. 6. — *Col. Arthur, Alger.*
1316 Rajoles de reflexos de Khodabende. — *Col. Wallis, Londres; Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*
1322 Mihrab blau-blanc, fig. 8. — *Comerç (H. Kevorkian, Nova York).*
1323 Gran Mihrab de reflexos. — *Comerç (H. Kevorkian, Nova York).*
1331 Escudella policroma. — *Col. Kelekian, Nova York.*
1337 Rajola de reflexos, de Kirman. — *Col. Sir H. B. Bacon, Londres.*
Petit mihrab de reflexos, vermell. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*
1339 Rajola de reflexos amb xiprers. — *Col. Wallis, Londres.*
1468, 1473, 1480, 1495 Plates de Daghestan, vert-negres. — *Col. Kelekian, Nova York.*
1563 Safata amb els signes del Zodíac, fig. 10. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*
1616 Tetera, blau-blanca. — *British Museum, Londres.*
1619 Epitafi amb motiu xinès. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*
1627 Vas blanc-blau, fig. 11. — *Museu Kaiser Friedrich, Berlín.*
1645 Epitafi. — *Col. Jonides, Londres.*
1673 Vas de reflexos. — *Col. Wallis, Londres.*
1722 Copa blau-blanca. — *Museu d'Arts Industrials, Hamburg.*

Dr. E. Kuhnel.

Roger Bissière

El sol objecte de la pintura, des del punt d'albir estrictament tècnic, és realitzar un quadre en el sentit que tots els grans pintors han donat a aquest mot, és a dir, una correcta organització de formes i de colors pintades, no per llur aspecte representatiu, sinó per llurs qualitats estrictament plàstiques, associades, no per llurs condicions figuratives, sinó tenint únicament en compte les relacions que existeixen entre elles i el lligam que ha d'unir-les al tot.

Això, en pintura, és l'ossam, la bastida, la interna estructura, el cos mateix de l'obra plàstica que és comú a Rafael i a Ingres, a Poussin i a Corot, a Cézanne i a Seurat, a tots els grans mestres que han estat. Això, en pintura, és l'etern, l'immutable, el fonamental. Això, tècnicament, és la vertadera destinació de la pintura, el seu únic objecte, la seva sola fi.

Per a lograr aquest objecte han estat emprats generalment dos sistemes. Dos sistemes oposats que condueixen, però, a l'assoliment de la mateixa fi.

Començarem per l'anàlisi del que, tot i emprant la classificació de Roger Bissière, pintor doblat de crític del qual ens ocuparem tot seguit, denominarem sistema francès.

Aquest sistema vol arribar a l'etern per l'estudi pacient de l'accidental. Es a dir, examinar pacientment la natura i reduir-la a una perfecta construcció plàstica, a una sàvia organització pictòrica, a una correcta associació de formes i colors, en una paraula, a un quadre segons la definició que n'hem donat més amunt.

André Lhote ha definit aquest mètode amb una frase justíssima que el sintetitza plenament: *passar del plat al cercle;* ço és, la conversió dels objectes a una ordenació de formes abstractes. Partir de la natura per arribar a la tela. Passatge del particular al general, del concret a l'abstracte.

Sistema analític, ha dit Maurice Raynal. Es, en efecte, mitjançant un anàlisi pacient de les sensacions que operen els artistes afiliats a aquesta tendència. Analitzar les sensacions, fer-les passar pel sedàs de la raó, dissecar-ne els elements, escollir-los, posar-los en ordre. Analitzar les sensacions, dissociar-les i agrupar-les de bell nou. Ordenar les sensacions per la voluntat segons les necessitats purament plàstiques, estrictament pictòriques, fins a la total realització del quadre perfecte.

Cal refer el Poussin del natural, digué Cézanne. *Cal cercar el Bell per mitjà del Ver,* digué Ingres. Aquestes frases no són altra cosa que la clara exteriorització del desig de pura abstracció plàstica, de l'anhel de clàssica ordenació sense allunyar-se, però, de l'examen pacient de la realitat.

Aquest sistema ha estat emprat integralment per tot el classicisme francès. Des de Fouquet, el mestre de Tours, fins a Braque, el Braque de la primera època del cubisme, aquell Braque de 1907-1912, el veritable hereu de Chardin com ha dit justament Daniel Henry en el seu llibre *Weg zum Kubismus.* De Fouquet a Braque passant pels Clouet, per Chardin, pels Le Nain, per David, per Ingres, per Corot, per Cézanne i per Seurat. Exceptuem Poussin que estimà amb passió Rafael, per emprà, a fi d'assolir l'objecte del pintor del Renaixement, els seus mateixos mitjans, el seu mateix sistema, el sistema purament italià que és l'altre sistema al qual ens referiem en començar aquestes notes i que anem a analitzar.

El sistema italià persegueix absolutament la mateixa fi que l'anterior, però per mitjans oposats. Es a dir, anar directament a l'etern sense passar per l'accidental. La fi és també el quadre, però no pas cercant-lo en la natura, ans bé composant-lo per endavant bo i associant formes i colors abstractes i introduir-lo després tal qual dins el concret. En altres paraules, composar el quadre per endavant, partir d'una concepció preestablerta i consultar després la natura com un repertori de formes i colors subordinant-la al ritme preconcebut. *La natura és un diccionari on hom busca els seus mots,* ha dit Delacroix.

Els artistes d'aquesta tendència escullen llurs formes abans d'abordar la natura, parteixen d'un mètode establert per endavant. *Passar del cercle al plat.* Es a dir, passar de la forma general i constructiva a la forma vivent. Humanitzar l'abstracte, passar de l'abstracte al concret, del general al particular. Partir de la tela per arribar a la natura. Sistema sintètic, segons Raynal.

Aquest sistema fou emprat per tot el classicisme italià, Rafael al davant, i, als nostres temps, ha estat portat a les darreres conseqüències pels pintors afiliats a la manera d'expressió dita cubista. *Opero segons una certa idea que es presenta a la meva imaginació,* deia el mestre d'Urbino. *Parteixo d'una abstracció per arribar a un fet real,* diu Joan Gris, el representant més autoritzat de l'estètica cubista. Dues frases que corroboren plenament les nostres precedents afirmacions.

Roger Bissière, situat totalment dins la tradició pictòrica del seu país, fa un empleu exclusiu del sistema anomenat francès.

Implacablement racial, ell no s'aparta mai del camí traçat pels seus

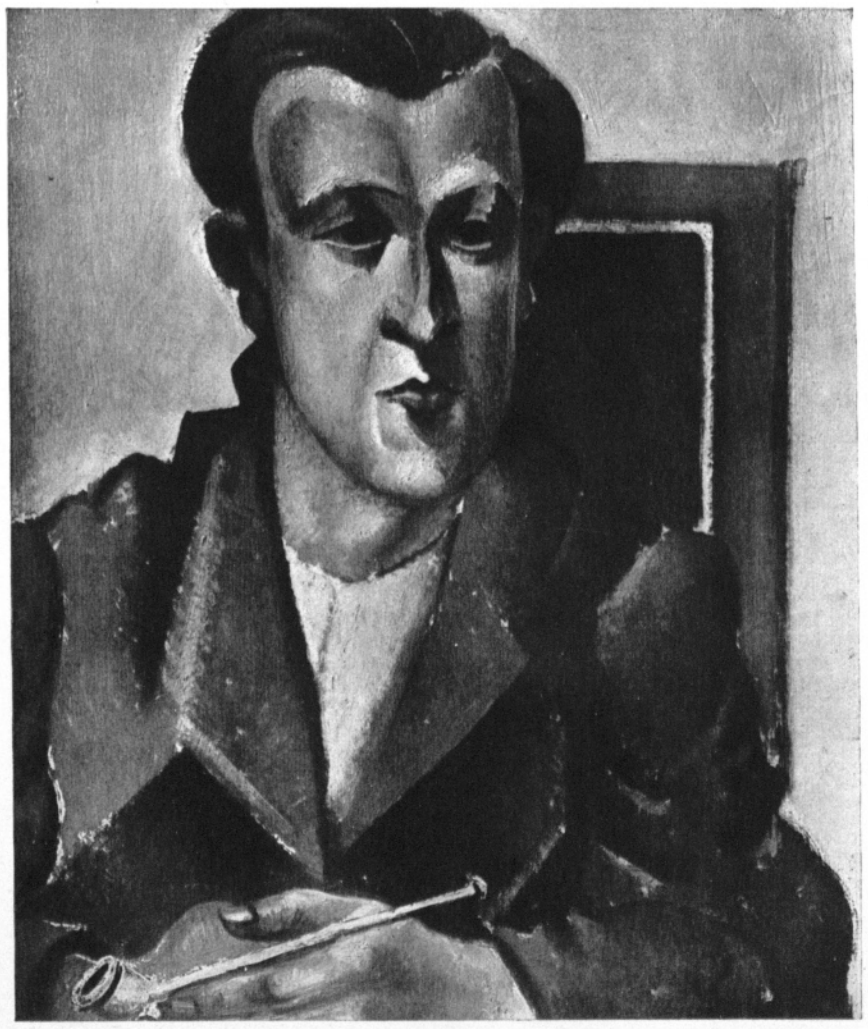

Roger Bissière. — Retrat. (Col·lecció Rossenberg - París.)

predecessors. Ell no va directament vers l'etern, sinó que hi arriba després d'un pacient examen de l'accidental. Ell s'instal·la davant de la natura sense cap idea preconcebuda i, com la totalitat dels mestres francesos, s'ajup amorosament sobre ella i l'examina atentament per tal d'extreure'n fets plàstics, per tal de reduir-la a una pura ordenació pictòrica, a una sàvia construcció plàstica, a una exacta reunió de formes i colors, per tal de convertir-la a un quadre que no és res més, segons la definició del mateix Bissière, que *una vivent arquitectura, organitzada segons lleis eternes i eixides d'una matemàtica superior on la intuició i la raó es completen i es sostenen.*

En resum i a fi de situar ben exactament l'obra de Bissière en la nostra època, constatem que ell persegueix absolutament la mateixa fi que persegueixen els cubistes, però per mitjans oposats. En efecte, massa intel·ligent per menyspreuar el cubisme, n'aprofita integralment tots els seus ensenyaments. Amb un gust innat pels problemes puramente pictòrics, amb un sentit pictòric agudíssim, amb un sentit pictòric massa viu per a despreciar el cubisme, n'adapta els seus ensenyaments al seu temperament netament realista.

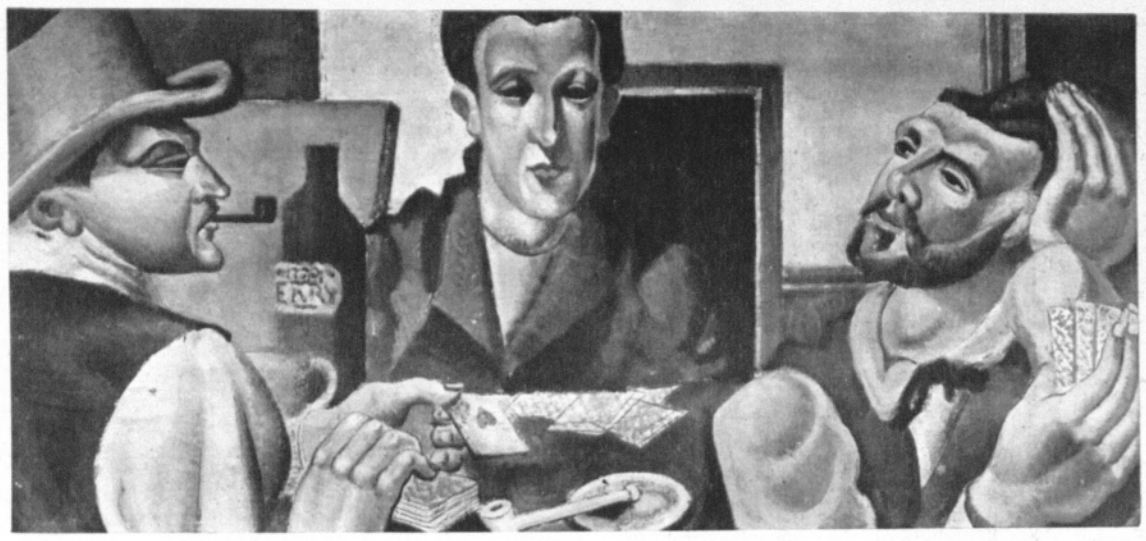

ROGER BISSIÈRE. — Jugadors de cartes. (Col·lecció Rossenberg - París.)

Les seves obres són l'exacta humanització de tots els problemes plàstics que el cubisme ha suscitat.

En les obres de Bissière, com en les obres dels cubistes, el mateix desig d'absolut, de certesa, de lògica inflexible, el mateix anhel de composició, de construcció, d'equilibri, de clàssica ordenació, però en el cas de Bissière sense apartar-se mai de l'estudi lent i pacient de la realitat.

Fem remarcar, per a acabar, que Roger Bissière alterna la pintura amb unes crítiques d'art tan precises, tan exactes, tan justes com les millors de les seves obres pictòriques. Bissière segueix l'exemple de tants i tants dels seus companys d'ofici — Metzinger, Gleizes, Lhote, Ozenfant, Jeanneret, entre altres —, els quals a les opinions dels que suposen el pintor un boig furiós cubrint les seves teles de pinzellades delirants i li neguen el dret de reflexionar, de tenir teories i d'exposar-les; a les opinions dels qui van proclamant la supremacia de l'instint, responen amb crítiques eficients aparellades a quadres vivíssims en els quals la intel·ligència i la sensibilitat conviuen, en perfecta harmonia, sàviament dosades.

SEBASTIÀ GASCH.

GASETA DE LES ARTS

Apareix quinzenalment

EDITORIAL DAVID, Corts, 460 — EDITORIAL POLÍGLOTA, Petritxol, 8

Subscripció: Barcelona..... 2 ptes. al mes; Península i Amèrica 30 » l'any; Altres països..... 36 » »

Número solt: De l'any corrent Ptes. 1'25; » anterior » 2

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS ..... CASP, 46.
BENET, RAFEL ..... MUNTANER, 1, 2.on, 1.a
BIOSCA, JOAQUIM ..... DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ..... ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. ..... CASP, 56.
COLOM, JOAN..... CLARÍS, 99.
DURAN CAMPS, R..... DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. ..... PROVENÇA, 362.
JUNYENT, OLAGUER .... Bonavista, 22.
MALLOL, IGNASI..... P. CLARÀ.—OLOT.
MAS I FONDEVILA, A. .. CLARÍS, 30, 3.er
MASVILA, F..... PG. S. JOAN, 133. ESTUDI
MESTRES, FÈLIX ..... DIPUTACIÓ, 289, 1.er
RAURICH, NICOLAU .... BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENTS ..... PETRITXOL, 14

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA.. ALDANA, 3, ENT.

Dibuixant de publicitat

VALENTINES, ISIDRE... R. Castelar, 22 TARRAGONA.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.on, 1.a

Escultors

CLARASÓ, ENRIC ..... GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP ..... DIAGONAL, 410.
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ..... ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. ..... PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.er, 2.a

Decoradors

BADRINAS, A. ..... NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN ..... PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
CASA «ARTS» ..... SALMERON, 6 i 8.
LLONGUERAS, JAUME .. RDA. S PERE, 36, 3.er, 1.a
MARCO, SANTIAGO ..... ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP ..... MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.a ..... E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON ..... DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA I BENET, RAFEL BALMES, 19, 2.on, 2.a
RIGOL ARTUR ..... PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS ..... PI, 1, 1.er

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MUNTAÑOLA, S. A. ..... PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC ..... SALMERON, 156, 2.on

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST ..... RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL ..... CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA .... PIETAT, 10 DAR.a CATED.
GALERIA MONTLLOR .. FRENERIA, 5. » »
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. ..... CORRÍBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS ..... RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.a

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP ..... MOZART, 6, 1.er, 2.a

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.a. STA. ELENA, 4 I 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL ..... RDA. S. PERE, 48, 2.on, 2.a

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN ..... P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. ..... CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ..... ARIBAU, 226.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ..... ARIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.a. .. MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS ..... CORTS, 670.
GALERIES DALMAU ... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.
MALMEDÉ, L. ..... P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA ..... CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 5

Joiers

SUNYER, R. ..... CORTS, 660.

Lacador

BRACONS, LLUÍS ..... FOLGAROLES, 46 S. G.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY ..... RBLA.CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY ..... RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ..... ARIBAU, 103.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

Mobles moderns

BADRINAS, A. ..... NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÁLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÁNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.a SANTA ELENA, 4 I 6.
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN ..... PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS ..... CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. ..... DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.a

Tapissers

BUSQUETS, JOAN ..... PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP ..... PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSÀ, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS ..... RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

GRANELL I C.a..... ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.a CASANOVA, 32.
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

J. M. Terrés Camaló
S. en C.
Despatx: Lauria, 9 - Telèfon S. P. 1751
Magatzems i fàbrica:
València, 473 al 483 i Padilla, 223 al 241 (S. M.)
Telèfon S. P. 404
Barcelona

Magatzem de vidres cristalls i metalls
Fàbrica de miralls
Gravats a l'àcid
Rètols de cristall

MOBLES ARTÍSTICS DE ROTEN (JONC)
FÀBRICA:
Passeig de Gràcia, 115
BARCELONA

Art ▲ Marcs
Presents
Sala Parés
Petritxol, 5 Telèf. 3523 A.

BRONZES D'ART
FERRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÁMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA GAS
BIOSCA & BOTEY, S. L.
VENDES: Rambla Catalunya, 129 Telèfon 1228 G.
TALLERS: Roger de Flor, 189 Telèfon 1005 G.

LA PINACOTECA de GASPÀ ESMATJES
MARCS I GRAVATS
EXPOSICIONS PERMANENTS
Corts, 644 (entre P. Gràcia i Claris). Telèfon 5045 A.
BARCELONA

Ha sortit
La Novel·la d'en "FLAMA"
La Rulota
LLIBRERIA CATALONIA
Plaça Catalunya, núm. 17

Oliva Mallol
Constructor d'obres
DESPATX:
RONDA SANT PERE, 48, 2.on, 2.a
TELÈF. 1620 S. P.
MAGATZEM: PORTAL NOU, 52
BARCELONA

G. Homar
Canuda, 4 BARCELONA
Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885
T. Priu Mariné
Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració de retaules antics
Consell de Cent, 368 (entre Bruch i Girona) TELÈF. 2002 S. P. BARCELONA

LA BASÍLICA

COMPRA I VENDA DE
Antiguitats : : Exposicions
Pietat, 6
Basilio Nebot
BARCELONA

FILL DE
MIQUEL MATEU
FERROS, ACERS, MAQUINÀRIA
BARCELONA, VALENCIA, BILBAO, MADRID, NEW-YORK

R. SUNYER
JOIER
TEL. 813 - S.P. GRANVIA, 660
BARCELONA
CASA FUNDADA L'ANY 1835

JOAN BUSQUETS
Casa fundada l'any 1840
MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT
Exposició, Despatx i Tallers:
Passeig de Gràcia, 36 - Tel. 5314 A. - Barcelona

LONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS
TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS
TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS
CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE DE TREBALLS DEL RAM
G. ESTAPÉ
PASSEIG DE SANT JOAN, NÚM. 8
TELÈF. 203 - S. P.
BARCELONA

A. BADRINAS
MOBLES MODERNS
NEPTU, 2 i DR. RIZAL, 36 - BARCELONA (G)

ANTIGUITATS D'ART
Call 28 PRAL. (CARRER FERNANDO PLAÇA ST. JAUME)
BARCELONA

Reproduccions artístiques en marbre, pedra, etc.
Fundició de bronzes a la cera perduda
Gabriel Bechini
TELÈFON S. P. 120
Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

ARTS GRÀFIQUES, S. A., SUCCESSORS D'HENRICH I C.a—BARCELONA